
POUKE ZA ČESTIT ŽIVOT

Marko Marulić, *Pouke za čestit život s primjerima*, preveo i protumačio Branimir Glavičić, Globus, Zagreb, 1986.

Dunja Fališevac

Djelo Marka Marulića *De institutione bene vivendi per exempla sanctorum* — *Pouke za čestit život s primjerima* najpoznatije je i najpopularnije latinsko djelo Marka Marulića. Tiskano prvi put 1506. godine u Mlecima, izdavano je to djelo do kraja XVII. stoljeća četrdesetak puta, i to kako u latinskom izvorniku tako i u prijevodima na najpoznatije svjetske, odnosno evropske jezike; prevedeno je to djelo vrlo rano na talijanski, pa je talijanski prijevod izašao u dvanaest izdanja, njemački u šest, a francuski i portugalski prijevod u jednom izdanju. Jedan dio *Pouka* preveden je i na češki. Uz *Evangelistarium* to je, dakle, djelo najpopularnije i najznačajnije Marulićevo latinsko djelo. Stoga prvi prijevod tog djela na hrvatski predstavlja značajan kulturni događaj: to djelo nije, naimе, do današnjeg dana u nas niti izdano niti prevedeno, a ni поближе istraženo. Stoga se uz kompletan prijevod u knjizi objavljuju i po dva poglavlja iz svake knjige — a *Pouke* su podijeljene u šest knjiga — na latinskom izvorniku, i to prema jednom od najboljih izdanja XVI stoljeća: antverpenskom iz 1593. godine.

De institutione bene vivendi per exempla sanctorum sustavno je složen zbornik temeljnih zasada kršćanske etike s uputama u praktičan kršćanski život, potkrijepljenima bezbrojnim primjerima i navodima iz evanđelja, svetih otaca i života svetaca. Brojni citati potvrđuju da je Marulićeva lektira bila prvenstveno Biblija, a zatim patristika, kršćanska humanistika i klasika. Djelo je podijeljeno u šest knjiga, a svaka je knjiga dalje podijeljena u poglavlja. U predgovoru, upućenu prijatelju Jerolimu Čipiku, Marulić namjenjuje svoje djelo onima

koji žele postati sveti, jasno ističući moralnodidaktičku tendenciju svojega djela. Ali Marulić svoje pouke ne iznosi apstraktnim jezikom kršćanske etike, već pojedinu vrlinu odnosno manu ilustrira nizom primjera iz života svetaca ili iz Biblije, nizom pričica-anegdota, koje su egzemplarne za određeni problem. Tako i to Marulićevo djelo potvrđuje da Marulić nije bio mistik, već praktični moralist; »[...] u središtu Marulićeva mišljenja nije vjera kao doživljavanje i unutarnja drama, nego kao statična disciplina utemeljena na crkvenim autoritetima.« (M. Kombol, *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*). Stoga i bitna odlika Marulićeva djela nije teoretska i apstraktna sublimacija pojedinih problema kršćanske moralke, nego je vrijednost njegova djela u živom, dinamičnom pripovijedanju, u brzom smjenjivanju događaja, u nizanju kratkih anegdota, što kao i svako takvo pričanje posjeduje čar jednostavnosti i naivnosti. Takvom koncepcijom djela Marulić se pokazuje i kao vrstan prozaik, a i dobar psiholog. Naime, nižući brzim tempom razne anegdote za pojedinu vrlinu i krepost, Marulićevo djelo odlikuje se kvalitetom svake fabularne proze: ono je napeto, zanimljivo po svojim fabularnim elementima, zgusnuto i jezgrovito svojom strukturom, jednostavno i jasno u misli i jeziku. Na taj način ono je djelovalo ne samo na Marulićeve suvremenike, nego može djelovati kao vrsna proza i na suvremenog čitaoca.

U prvoj knjizi primjeri i pouke se koncentriraju oko temeljnih kršćanskih vrлина, te se govori o preziranju zemaljskih dobara i davanju milostinje, o ispraznosti zemaljske slave i o težnji poniznosti, o siromaštvu i pustinjačkom životu. U drugoj knjizi razni junaci — sveci primjeri su pouke o molitvi, o načinu moljenja, o čitanju svetog pisma, o vjeri u jednog Boga, a protiv pogana, Židova, vračeva i filozofa. U trećoj knjizi govori se o ljubavi, i to o ljubavi prema Bogu, prema prijateljima i neprijateljima, a zatim Marulić pripovijeda o potrebi uzdržavanja od tjelesnih užitaka. Četvrta knjiga tematski nastavlja na treću: priča o kažnjavanju tijela postom, o jednostavnosti i štedljivosti u jelu i pilu, a zatim se pripovijeda o poslušnosti, o gajenju istine i izbjegavanju laži, o krotkosti srca, o šutljivosti i umjerenosti u govoru, a zatim o čuvanju čudoredne čistoće. Ta knjiga završava razmatranjem o presvetoj pričesti. U petoj knjizi govori se o trpljenju i trpljivosti kao temeljnoj kršćanskoj vrlini, te se priča o trpljenju nepravde, bolesti, štete, o trpljenju mučenika i mučenica, a nakon toga dolazi niz razmatranja o smrti, smrtnom času i čistilištu. Tako je i ovo poglavlje logičan prijelaz na šestu knjigu u kojoj se govori o Posljednjem sudu, toj najčešćoj srednjovjekovnoj temi, a često i u samog Marulića. Cijela šesta

knjiga oblikovana je kao religiozno-moralistički traktat u kojem se razmatraju dominantni problemi vezani uz Posljednji sud.

Marulić jasno naglašava da se pišući svoje *Pouke* služio razne autoritete, a najviše na Bibliju, temeljni postupak sva-Marulić citatima služi na srednjovjekovni način; pozivanje na razne autoritete, a najviše na Bibliju, temeljni postupak svakog srednjovjekovnog pripovjedača, služi bitnoj funkciji srednjovjekovnog teksta: ono želi djelovati uvjerljivo svojom istinitošću i istinolikošću. Iscrpan komentar i bilješke prevodičeve omogućuju čitaocu dobro snalaženje te mu daju preciznu informaciju o svim tim uzorima, navodima, citatima. Tako *Bilješke i komentar* predstavljaju daljnju odliku ovoga lijepog, tečnog, živog i izražajnog prijevoda Branimira Glavičića.

Knjiga *Pouke za čestit život s primjerima* popraćena je uvodnim studijama: *Filozofska misao Marka Marulića* iz pera Vladimira Filipovića, *Teološka misao Marka Marulića* iz pera Drage Šimundže, *Marulićeva hrvatska djela* iz pera Rafe Bogišića, *Pisac svjetskog glasa* iz pera Mirka Tomasovića, te *Marulićeva latinska djela* iz pera prevodioca i komentatora *Pouka za čestit život* Branimira Glavičića. Svaka od navedenih studija osvjetljuje jedan aspekt Marulićeva književnog i kulturnog stvaralaštva.

Prijevod i izdanje Marulićevih *Pouka za čestit život*, iznimno je važan i značajan događaj u hrvatskoj književnosti i kulturi.